

Víte, že..... (II.část), aneb zapomenuté osudy (psáno v r.2011)

byl před 115 lety otevřen první čedičový kamenolom na katastru města ?

Turista, který dnes zavítá na velice atraktivní místo mnohých rodinných výletů – na vrchol Červené hory u Guntramovic, nalezne zde ještě zbytky svědectví po intenzivní těžební činnosti. V minulosti se zde těžil kámen, který pak rozdrcen byl na štěrk.

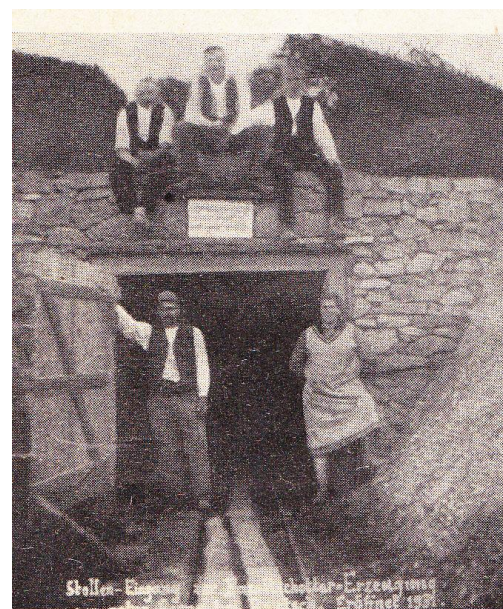
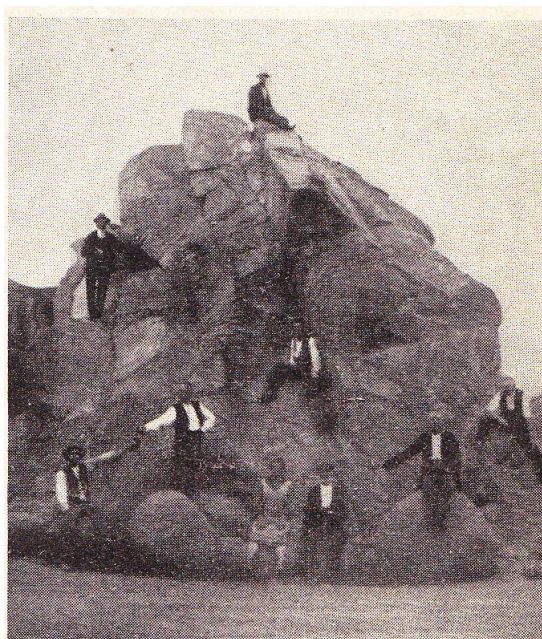
Historie Červené hory je vůbec zajímavá. Známy brněnský lékař a přírodovědec dr. J.Melion již v roce 1852 upozornil na to, že se jedná o původní sopku, podobnou jako je Velký a Malý Roudný na březích Slezské Harty, nebo Uhlířský vrch u Bruntálu, které byly v odborné literatuře popsány již v od roku 1814. V roce 1893 provedl podrobný průzkum Červené hory profesor Alexander Makowský z německé brněnské techniky a došel rovněž k jednoznačnému závěru, že se jedná o původní sopku.

Co je známo o historii kamenolomu na Červené hoře? Ten byl otevřen a těžební činnost zahájena v roce 1896.

Druhý lom na témže místě byl otevřen jako městský o rok později (1897)

Sigmundem Schnábelem, který k drcení kamene používal již parní stroj.

Z tohoto lomu, který nesl oficiální název ERSTE MAHRISCHEN BASALTSCHOTTERGEWERKSCHAFT, byl štěrk rozvážen do širokého okolí. Kupovali ho

Oba snímky jsem převzala z útlé knihy popisující pruskorakouskou bitvu u Guntramovic a Domašovic roce 1758. Horní snímek zachycuje dělníky čedičového lomu a druhý dělníky na čedičové skále na Červené hoře z roku 1931.

obchodníci i z takových míst jako je Kroměříž a Prostějov. Schnábelovým patřily i dva kamenolomy, které dnes slouží jako střelnice střeleckému klubu a mysliveckému sdružení sv.Hubert (po pravé straně silnice směrem mezi Budišovem a Guntramovicemi). Po roce 1945 rozhodla okresní správní komise, předchůdkyně budoucího okresního národního výboru o tom, že i lom na Červené hoře bude zprovozněn. Donutil ji k tomu stav vozovek a cest v celém tehdejší okrese Moravský Beroun, kam Budišov patřil. Stopy války – díry po dělostřeleckých granátech, bylo třeba zacelit. A tak, několik měsíců v roce, jezdilo několik nákladních aut, mimořádně přidělených okresu Zemským národním výborem

v Brně, pro šterk do lomu na Červené hoře. V padesátých letech byl pak lom, na rozdíl od dvou lomů před Guntramovicemi, opuštěn a dnes nalezneme poblíž kráteru i zbytky bývalé správní budovy.

Vraťme se ještě k rodině Schnábelové. Ve své době – 19. století - patřila svými podnikatelskými aktivitami mezi velmi významné občany ve městě.

Mezi dostupnými jmény této rodiny (Sigmund, Salomon, Nathan, Julius, Bruno) vyniká především Nathan Schnábel. Z různých písemných pramenů jsme právě o něm získali nejvíce informací. Ale začneme pěkně od počátku.

Kdy přesně Schnábelovi do Budišova přišli a zde se usadili, to nevíme. Jisté informace o osídlení tohoto území židovským obyvatelstvem přece jen máme. Již z roku 1613, a to v artikulích řeznického cechu, je zmínka o židovských obyvatelích v souvislosti s povolením jim porážet týdně dva velké a šest menších kusů hovězího dobytka. Povolení pak bylo ještě změněno, neboť nechtěli zabíjeti veliké kusy, bylo jim tedy dovoleno, aby poráželi 8 menších dobytčat. Zadní maso, které Židé nejedli, směli rozprodati. Porážku dobytka museli předem oznámiti cechmistrům a kdyby zabili více kusů, platili by pokutu 30 zlatých za každý navíc poražený kus do biskupské komory.

V roce 1777 je zmíněna v archivních materiálech Olomouckého biskupství existence menšího židovského osídlení na tomto území trvajícím již několik století (podle historika Josefa Svátka). O obyvatelích z tohoto období je toho známo velmi málo, téměř nic. V různých příručkách židovských autorů, píśicích o židovském osídlení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku nemají o Budišovu žádnou zmínku. Konkrétním doložením o jejich sídlení ve městě je tedy pouze ono ustanovení řeznického cechu.

Nathan Schnábel staví v našem městě v roce 1864 velký dům (dnešní bývalé sklenářství naproti muzeu břidlice) a zároveň, jak praví historický zápis, nechal při té příležitosti vybudovat „pořádnou“ cestu kolem domu, která je dokončena r. 1867 (pravděpodobně šlo o část dnešní ulice Partyzánské od náměstí, až k historickému mostu). Rodina Schnábelova musela být již v té době dosti zámožná, neboť krátce po stavbě tohoto domu, kupuje Nathan Schnábel v roce 1874 tři pivovarnické domy (čp. 123,124,125) od jejich majitelů i s právem vaření piva. O této události se také mimo jiné píše, že domy koupil Nathan Schnábel se synem Julusem za 15 000 florintů. Tyto tři domy pronajímá jako pivovar panu Heroldovi a ten je jejich nájemcem až do roku

Kámen před vchodem do muzea s nápisem N.Schnabel.

Dnes již neexistující domy na ulici při výjezdu z nám. Republiky – dnes Na sídlišti. Mezi nimi tři uvedená čp. 123-125

1884. Z listin se také dovídáme, že např. v roce 1880 tento pivovárek vyprodukoval úctyhodných 1620 mázů piva. Po roce 1894 však existuje záznam o ukončení výroby piva.

Prodej uhlí, umělých hnojiv,
veškerý stavební materiál:
cihly, cement, střešní krytina,
asfalt, stavební písek a uhlí.

Jediný prodejce pro Budišov
eternitu a černotínského
vápna.

Mlýnská strouha. Tento pak také spolu se sladovnou
shořel při velkém požáru. Poté, v již uvedeném roce
1864, staví
na jeho
místě již
zmíněný
velký dům
č.p. 231

a zbytek parcely po shořelém pivovaru
prodává. Na tomto místě jsou z pozdějších
záznamů uváděny již tři samostatné domy –
stolařství pana Zimmera, dům obchodníka
s koženým zbožím Käuflera a hostinec pana
Schernera (v ulici za býv. sklenářství). V tomto domě rodina Schnábelova také bydlí a
má zde i velký obchod se stavebním materiálem, jehož majitelem je Salomon Schnábel.
Ještě krátce po obsazení českého pohraničí po
roce 1938, zde zůstává bydlet stará paní Emma
Schnábelová s dcerou Friedou, které je dovoleno
ji ošetřovat, protože v té době byla stará paní
ochrnutá a upoutaná na invalidním vozíku. Tuto
informaci jsme získali od jedné z původních
obyvatelek našeho města, která byla po válce jako
mladá spolu s rodiči odsunuta do Německa. V tu
dobu však byla studentkou na střední škole
v Opavě a jak nám napsala, prostě jednoho dne
přijela ze školy a obě ženy, jako poslední z rodiny,
již v Budišově nebyly. Nikdo nevěděl co se s nimi
stalo.

Samotnému Nathanu Schnábelovi se také
připisuje velká zásluha na hospodářském
rozkvětu města ve druhé polovině 19. století.
Jako členu městské rady se mu přiznává největší

Historický snímek tabákové továrny a dělnic
při střídání směny.

zásluha při jednáních s vídeňskou vládou o výstavbě tabákové továrny s pracovními příležitostmi pro mnoho lidí (záznamy uvádí 1000 zaměstnanců, převážně žen). Byl aktivně činný ve správní radě místní spořitelny a záložny, jeho velký podíl se přičítá i na

zřízení Zimní hospodářské školy ve městě (začátek vyučování 15. října 1894 s řídícím učitelem Wilhelmem Veselým - bývalá zvláštní škola a dnešní Chráněné bydlení na ulici ČSA).

Roku 1896 byl z jeho popudu zřízen na okraji města židovský hřbitov. Byl také aktivním členem výboru v dobrovolném hasičském sboru, který oficiálně vznikl v roce 1873. Již v roce 1874 se stává spolu se synem Julusem velitelem ve dvou ze tří družstev.

Do spolkové pokladny přispívá i finančně na nákupy různého hasičského zařízení. V roce 1884 je zvolen starostou celého spolku hasičů. V tomto roce byla za jeho velkého přispění vybudována hasičská zbrojnice a vypracován výcvikový řád mužstva.

Díky jemu byla ve městě vyhlášena finanční sbírka na nákup hasičské techniky, která vynesla 67 fl. a 50 krejcarů. S městským úřadem vyřídil finanční příspěvek na výstavbu zbrojnice ve výši 100 florintů a dohodl, že město poskytlo zdarma potřebné stavební dřevo. Se jmény rodiny Schnabelů se setkáváme ještě ve spolkových zápisech sboru v roce 1914.

Hasičská zbrojnice – snímek z 30. let 20.století

Na závěr ještě několik poznámek o zaniklém židovském hřbitově. Cituji z materiálu pana Josefa Svátka, historika naší oblasti - „ Židé v Budišově nad Budišovkou „:

Od října 1938 do května 1945 byl Budišov začleněn do zabraného pohraničního území Ostsudetengau. V té době se stali všichni zdejší židovští obyvatelé obětí německých fašistů za neznámých okolností. Byli zavražděni v neznámých vyhlazovacích a koncentračních táborech a v místech hromadného vraždění. Jejich budišovský hřbitov byl demolován. Náhrobky z něho, jejichž hebrejským nápisům již nikdo nerozuměl, byly

dlouho vedeny stále v soupise místních nemovitých památek. Roku 1963 navrhoval zdejší významný vlastivědný pracovník Stanislav Koňářík, bývalý inspektor kultury ve zrušeném okrese Vítkov (existoval do roku 1960), aby na místě zničeného hřbitova byl zřízen park s lavičkami jako oddechové místo. Uprostřed takto upravené prostory

Dům tzv. hájenka postavený na okraji bývalého žid.hřbitova.

měla být podle jeho návrhu zbudována ze zbylých pomníků mohyla s pamětní deskou a s nápisem o fašistické zvěsti a o zločinech, jichž se hitlerovští okupanti dopustili na budišovských Židech. Tento návrh byl nesmírně významný, protože po osvobození roku 1945 přišli do Budišova noví obyvatelé, neznalí předchozího historického vývoje svého nového domova. Úsilí Stanislava Koňáříka trvalo deset let, ale žádný z příslušných orgánů státní správy v Ostravě, na které se tento pracovník obrátil, neměl zájem. Tak byly roku 1973 při generální opravě kulturního domu v Budišově nad Budišovkou použity jako materiál do základů budovy.

(poznámka autora: Ve vzpomínkách uvádí pamětnice z Německa, že židovské pohřební stély byly zničeny a hřbitov sám zlikvidován již v letech 1938/39, což sama viděla. A na zničeném hřbitově nechali tehdy postavit kůlnu na nářadí. Když České lesy začaly se stavbou tzv. hájenky na konci šedesátých let, byly všechny dochované zbytky pohřebních stél odvezeny do dvora kulturního domu a pak následně při jeho rekonstrukci v letech sedmdesátých si pracovníci tehdejší organizace OSP usnadnili práci a doufejme, že z pouhé hloupé nevědomosti, vyplnili základy dostavovaného malého sálu KD zbytky kamenných desek jen proto, aby ušetřili materiál na betonáž jeho základů.)

Pan Svátek ve svých písemnostech dále vzpomíná:

S dojetím a se vzpomínkou na židovské občany v Budišově jsem si jako historik zabývající se dějinami židovských obyvatel na Moravě a ve Slezsku, spolu se Stanislavem Koňáříkem dne 9. dubna 1988 prohlédl místo zaniklého hřbitova na okraji města. Poznal jsem, že hřbitov býval rozsáhlý (délka asi 230 kroků a šířka přibližně 100 kroků), viděl jsem staré cizokrajné zbytky stromů, jež kdysi rostly na hřbitově, a byl jsem svým průvodcem upozorněn na typický cihlový šedě omítnutý sloup jako na jediný stavební zbytek tohoto památného místa nynější Bezručovy ulice.

Pozůstatky sloupů z hlavní brány židovského hřbitova.

Poznámka: Když jsem si tento článek v době jeho vydání přečetla a narazila v něm na poznámku o kulturním domě, začaly jsme se s paní Okálkovou, tehdejší ředitelkou JKS, o náhrobní kameny zajímat.

Od tehdejších správců kulturního domu manželů Uhrových jsme se dověděly, že nějaké kameny ještě zůstaly na jeho dvoře. A skutečně našly jsme v porostu tři pozůstatky náhrobků, z nichž jeden obsahoval ještě nápis, druhý byl pouze podstavcem, na kterém již deska

Fragment z náhrobku malého Josefa Schnábela.

s nápisem chyběla a třetí, ještě než jsme jej mohly důkladně prohlédnout, ze dvora kulturního domu zmizel.

Nápis na zachovalém náhrobním kamenu je již téměř nečitelný. Proto jsme jej pomocí kreslícího uhlu přenesli na pauzovací papír až nyní, kdy píši tento článek. Jaké bylo moje překvapení, když jsem zjistila, že náhrobek patřil rodině Schnábelově. Neboť jsme se dočetli, že: „ Zde odpočívá v pokoji Josef Schnabel, zemřel 30.4. 1900 ve druhém roce svého života. Odpočívej v pokoji milované dítě“ (tento nápis je v němčině). Na náhrobku jsou ještě vytesané asi sepjaté ruce a co je zvláštní, prsty levé i pravé ruky vytváří snad písmeno V. Této symbolice, stejně tak jako hebrejskému nápisu pod nimi, nerozumíme. A já chtěla vědět, co obsahuje hebrejský nápis i ona symbolika. Začala korespondence. Nejprve jsem oslovila e-mailem Židovskou obec v Ostravě a pak hlavní Rabinát v Praze. Oběma institucím jsem zaslala naskenovanou část pomníčku a vznesla jsem dotaz, zda vůbec existují nějaké předválečné matriční záznamy židovského obyvatelstva, ze kterých bych se dověděla alespoň některá konkrétní data ze života uvedené rodiny. Bohužel mi ani jedna neodpověděla. Byla jsem v koncích. Když už ani pan Svátek a pan Koňářík nic neobjevili konkrétního, tak já laik, se jistě k žádným faktům nedopracuji.

Do mého snažení pak vstoupila náhoda. Před nedávnem, kdy jsme sázeli stromky u sv.Huberta, vysadila ten svůj také rodina Pfeffrova z Opavy. Co kdybych se obrátila o pomoc na paní dr.Pfeffrovou, která dlouhá léta spolupracovala s Památníkem P.Bezruče, zda nemá ve svém okolí někoho z historiků, kteří by mne pomohli alespoň nasměrovat, kam bych se mohla obrátit o radu ? Měla. Zprostředkovala mi kontakt na dr. Mečislava Boráka, historika Slezské univerzity v Opavě, který mi vyjasnil historii a současnost matričních záznamů židovského obyvatelstva. Protože jde o velice zajímavé čtení, chci Vás s částí dopisu, který mi přišel krátce po mém dotazu, seznámit. V úvodu svého dopisu dr.Borák předesílá:

Většinou byste marně hledala zápisy Židů v matrikách katolických či evangelických, které jsou dnes uloženy v příslušných oblastních archívech, zčásti též ještě na obecních úřadech či na farách. Jen výjimečně se takové zápisy objevují, zvláště v evagelickcých matrikách. Židé měli své vlastní matriky, ale nenajdete je v oblastních archívech ani na obcích. To, co zbylo, je uchováno v Národním archivu v Praze. Dále píše:

Snad Vám to vysvětlí pár poznámek z inventáře fondu č. 167 „Matriky Židovských náboženských obcí v českých krajích 1784-1949 (1950)“, který zpracovala Lenka Matušíková (Národní archiv, Praha 1999, Číslo pomůcky 1665):

„Zavedení matrik k evidenci židovského obyvatelstva se podařilo prosadit až za vlády Josefa II. 20. února 1784 byl vydán patent o vedení matrik křesťanského a židovského obyvatelstva, který přes četné novelizace a úpravy zůstal v platnosti až do roku 1949.

Zásadnějšího významu byl výnos ministerstva vnitra ze 6. prosince 1873, č. 14102, a výnos českého místodržitelství ze 14. prosince 1873, č. 67377, které řešily otázku duplikátů matrik. Dohled nad matrikami byl převeden na civilní správní úřady. Židovským

matrikářům bylo nařízeno vést od 1. ledna 1874 druhopisy matrik i s příslušnými rejstříky a předkládat je vždy za uplynulý rok okresnímu úřadu.

Po okupaci Československa a zřízení protektorátu Čechy a Morava byl nacisty shromažďován archivní materiál a majetek židovských náboženských obcí. Všechny služební gestapa v pohraničí věnovaly v letech 1938/1939 pozornost zajištění židovských písemností a matrik.

Řídící úřadovna gestapa v Liberci založila kartotéku židů. Podobná kartotéka byla později založena i v protektorátě. V letech 1939-1944 nebyly matriky, soustředěné v sídle sudetské župy, vedeny. Po ukončení války se přistoupilo ke zpětnému doplnění zápisů. Matrikář židovské náboženské obce v Praze byl pověřen provedením dodatečných záznamů o úmrtích obětí rasové perzekuce.

V roce 1942 nařídil Úřad říšského protektora odevzdat všechny originály židovských matrik z celého protektorátu úřadu zvanému „Zentralamt zur Regelung der Judenfrage“. Počátkem roku 1943 byly zemské úřady v Praze a Brně vyzvány také k odevzdání duplikátů matrik uložených dosud u okresních úřadů. Péčí českých zaměstnanců Zentralamtu byly matriky posléze postoupeny rodopisnému úřadu pro Čechy a Moravu (Sippenamt für Böhmen und Mähren). Duplikáty matrik soustředěné u zemského úřadu v Praze byly převezeny na zámek Český Šternberk, moravské druhopisy posílaly okresní úřady již přímo do Českého Šternberka. Na zámku byly rovněž uloženy shromážděné kontrolní matriky (kdysi spravované katolickými farními úřady).

V dubnu 1945 byly na příkaz gestapa originály židovských matrik převáženy do papírny Kubík v Budenči a zde ničeny. Konec války na počátku května přinesl záchranu především duplikátům, které byly převezeny do Prahy a předány židovské náboženské obci. Ministerstvo vnitra prohlásilo duplikáty židovských matrik z let 1880-1949 za originály. Shromážděné matriky, včetně originálních, které se již nepodařilo zničit, zůstaly uloženy u židovské náboženské obce v Praze, která spravovala matriční agendu pro celé Čechy a Moravu. Vedení židovských matrik bylo ukončeno zákonem ze 7. prosince 1949, který zrušil vedení matrik jednotlivými církvemi a zaváděl jednotné státní matriky spravované příslušnými národními výbory.

Tolik o vedení matrik včetně historie židovských matrik. Pan dr. Borák mi ještě doporučuje několik institucí, na které bych se mohla pokusit obrátit s konkrétními dotazy ohledně budišovských obyvatel. A co víc, postoupil moji prosbu dalším kolegům a historikům, kteří se zabývají genealogickým soupisem židovských rodin a osobností. Krátce po dopisu pana doktora jsem obdržela další, tentokrát od paní Libuše Salomonovičové z Ostravy, který mne velmi potěšil, neboť mnoho obyvatel našeho města, včetně Schnábelových, dostalo konkrétní „podobu“ uvedením dat a jejich osudů.

Dalším, kdo mi pomohl, byl pan Petr Andrlé, který se obrátil na své přátelé z Krnovské synagogy, zda by mohli přeložit výše zmíněný hebrejský nápis ze stély Josefa Schnábela a zároveň vysvětlit onu symboliku rukou. Hebrejský nápis zní: „P.t. Josef Schnabel

ha -kohen“ tedy „Zde leží Josef Schnabel, kohen“. Symbol na náhrobku jsou žehnající ruce kohenů – tj. Schnabelovi pocházeli z kohenské rodiny, což jsou potomci kněžských rodin, které mají zvláštní místo v židovské komunitě. Úplně ve zkratce: Kohen je židovský kněz a přímý potomek Áronův (viz Wikipedia). Toto označení má ještě podstatně delší a hlubší význam.

A nyní bych se vrátila k samotnému dopisu.

Paní Salomonovičová se již 19 let zabývá genealogickým soupisem židovských rodin, žijících v rámci působnosti Židovské obce Ostrava.

První zajímavou informací je, že v Budišově nebyla samostatná židovská náboženská obec (ŽNO), matričně spadala pod ŽNO Hranice. V příloze mi vypsala mnoho dostupných údajů o židovském obyvatelstvu našeho města z přelomu 19. a 20. století, které ve svém pátrání zaznamenala z Lexikonu ŽBO, který zpracovalo Židovské muzeum v Praze.

První ověřené jméno, z druhé poloviny 18. století, patří Hirschelu Baruchovi, který v našem městě vlastnil továrnu na sukno a lněné látky.

Dochovaly se i počty židovských obyvatel (použity údaje ze sčítání lidu):

V roce 1880 - 47 , rok 1890 – 51, 1900 – 46, 1910 – 55, 1921 – 41 rok, 1930 – 47 obyvatel hlásících se k židovskému náboženství.

A nyní bych se vrátila k rodině Schnábelových: v soupisu jsou mimo jiné uvedena jména Berta, Bruno, Helmut Adolf, Salomon, Hermína, Eliška, Emma, Frieda a Vilém Schnábelovi. Naopak chybí údaje o Nathanu, Sigmundu a Juliusi.

Podle dat narození a čísla popisného, ve kterých jednotlivé rodiny bydlely, jsem odhadla vztahy mezi jednotlivými jmény - pokud paní Salomonovičová přímo vazby neuvedla. Myslím si, že jsem se nespletla.

Pan Nathan Schnábel neměl pouze v písemnostech uvedeného syna Juliuse, ale s největší pravděpodobností jím byl i **Salomon Schnábel**, narodil se 15.12. 1863, tedy jeden rok před postavením jejich rodinného domu čp.231 (1864), který je veden bytem tamtéž a v tomto domě také později podniká.

Salomon Schnábel se narodil 15.12. 1863 a zemřel 15.7. 1923. Pohřben na židovském hřbitově v Budišově n.B.. Jeho manželkou byla výše zmiňovaná **paní Emma**, roz. Sonnenschein. Měli spolu tři dcery:

Hermínu nar. 16.5. 1893 v Budišově, **Elišku** nar. 22.8. 1895 v Budišově - jména obou dívek jsou vedena v Archívu města Ostravy ve fondu obchodní školy – jedna ve školním roce 1909/10 a druhá jmenovaná ve školním roce 1910/11. Dále dceru **Friedu** nar. 7.3. 1898. Paní Emmu a její dceru Friedu jsem již vzpomenula v tomto článku. Obě byly v roce 1942 deportovány do Terezína, kde s největší pravděpodobností zemřela nemocná paní

Emma (záznamy o ní zde končí) a Frieda byla transportem odvezena do Osvětimi, kde 29.1. 1943 zahynula. Jediná, kdo z této rodiny asi přežil, byla dcera Eliška, která se 16.5. 1920 provdala za Karla Rittera a o rodině Ritterových víme, že před obsazením Sudet se jako jedna ze tří budišovských rodin zachránila odchodem do zahraničí.

Ke členům rodiny bude s největší pravděpodobností patřit i **Sigmund Schnábel**, kterého jmenuji v úvodu (otevření kamenolomu na Červené hoře). Zde budu opět odhadovat – mohl to být otec Nathana Schnábela, neboť i on byl vlastníkem dvou kamenolomů a dá se říci pokračovatelem v rodinné tradici.

Dalším jménem s příjmením Schnábel je **Bruno**. Tomuto pánovi bych se chtěla věnovat později. Bruno Schnábel se narodil 7.8. 1880, zemřel 3.10. 1927 a pochován je na místním židovském hřbitově. Byl továrníkem – vlastnil likérku. Do dnešních dnů se dochoval propagační popelník, který nese jeho jméno a nápis – Léčivý bylinný likér. Protože znám číslo popisné, pokusím se vypátrat něco zajímavého o této výrobě likérů. Spolu s manželkou Lucií Henriettou, roz. Steinovou vychovali syna Helmuta Adolfa nar. 4.5. 1919.

Nositelkou příjmení Schnábel byla i paní **Berta**, která se narodila 8.12. 1854 a zemřela 21.4. 1926. Pohřbena byla také na židovském hřbitově v Budišově.

Vilém Schnábel – narozen 11.5. 1877 v Budišově, během II.světové války deportován do Niska, kde jeho stopa končí. S manželkou Aidou Lów, narozenou v roce 1880, která zemřela 4.11. 1937 v Budišově a pohřbenou tamtéž, vychovali syna **Bertholda**, narozeného 27.10. 1908 v Suchdole n.O.. Berthold Schnábel byl ze svého bydliště v Praze deportován do Malé pevnosti v Terezíně, kde 16.4. 1945 zahynul.

Tolik dostupné informace o rodině Schnábelových. Daleko tragičtější osud potkal další budišovskou rodinu Weinsteinových, jenž vlastnila továrnu na výrobu obuvi, která se nacházela v budově dnešní pošty. V současné době jsem si nechala okopírovat výpisy listů vlastníků z 6ti budišovských domů, které měly patřit rodině Schnábelových. Po přeložení vás s výsledkem svého pátrání seznámím.

Chtěla bych touto cestou moc poděkovat dr. Pfeffrové, dr. Borákovi, paní Salomonovičové, Dagmar Sysalové, Petru Andrlovi a členům Krnovské synagogy. Díky jim vystoupili bývalí občané Budišova z mlhy zapomnění.

Další materiály mimo výše uvedené, ze kterých jsem čerpala:

1. Vlastivěda moravská – Místopis Moravy – Olomoucký kraj. Vydáno v Brně 1931
2. Materiály historiků oblasti – Josefa Svátka a Stanislava Koňáříka
3. Z knihy Rund um der Rautenberg – Die Schlacht bei Domstadt od Antonína Machineka, Olomouc 1897
4. Seznam domů a občanů, květen 1945 – sepsaný Josefem Jahnem
5. Vzpomínky bývalých obyvatel Budišova, hlásících se k německé národnosti

6. Kronika hasičského sboru z roku 1923, vydaná u příležitosti 50. výročí jeho založení v roce 1873

Malušová Helena